

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Факультет природничо-географічної освіти та екології
Наукова бібліотека

Серія “Вчені НПУ імені М. П. Драгоманова”

Василь Михайлович БРОВДІЙ

Біобібліографічний покажчик

До 80- річчя від дня народження

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2016

УДК 59:[929Бровдій+378](092)
ББК 28.6:60.5(4Укр)
Б 88

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 грудня 2015 року)*

*Наукова редакція –
Л. Л. Макаренко, доктор педагогічних наук, професор, начальник редакційного відділу;
Л. В. Савенкова, кандидат педагогічних наук, доцент,
заслужений працівник культури України, директор Наукової бібліотеки.
Упорядник – Н. І. Тарасова.*

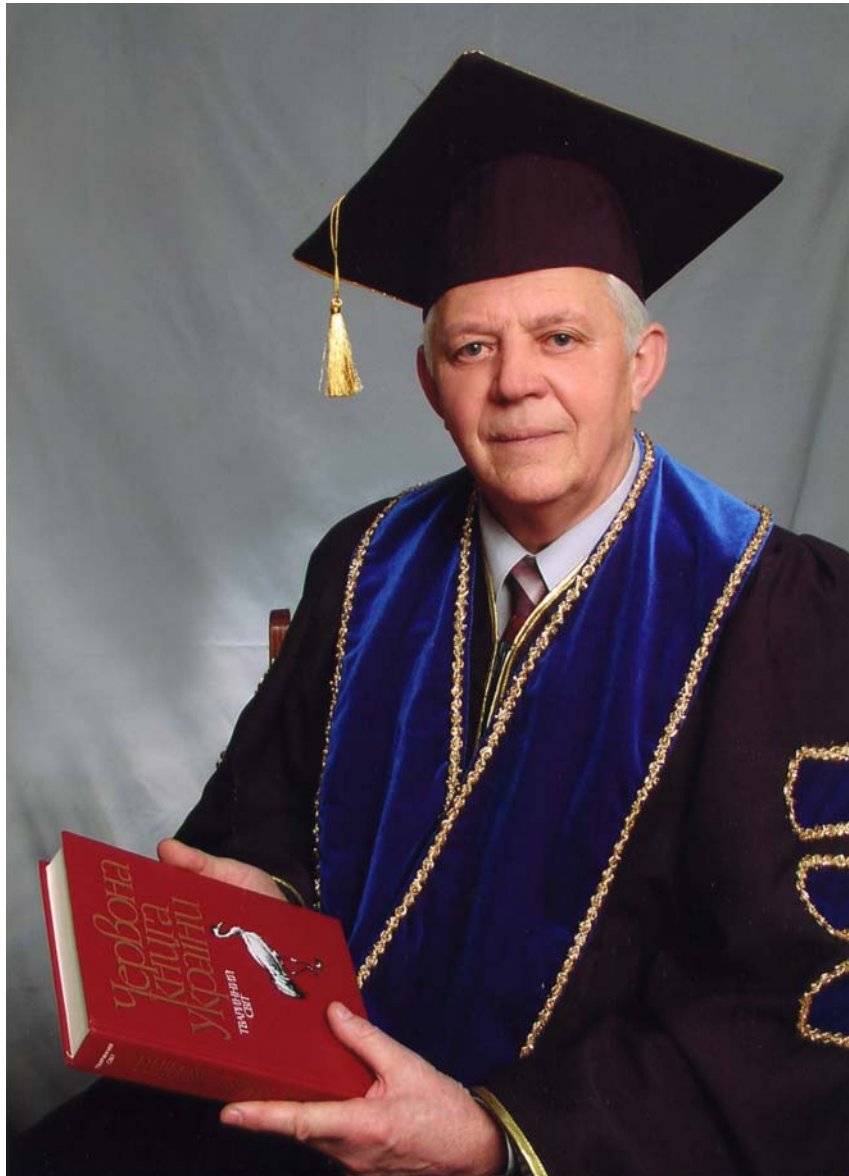
Б 88 **ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ БРОВДІЙ** : біобібліографічний покажчик / упоряд. бібліогр. покажчика Н. І. Тарасова, І. Л. Вегера; наук. ред. Л. В. Савенкова ; Мін-во освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – 3-тє вид., допов. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – 77 с. – Серія “Вчені НПУ імені М. П. Драгоманова”.

Біобібліографічний покажчик серії “Вчені НПУ імені М. П. Драгоманова” присвячений 80-річчю від дня народження академіка УЕАН і АНВШУ, Заслуженого діяча науки і техніки України, доктора біологічних наук, професора В. М. Бровдія. Покажчик містить нарис науково-педагогічної діяльності, хроніку життя та творчості, бібліографічний покажчик друкованих праць, наукову школу, фотографії.

УДК 59:[929Бровдій+378](092)
ББК 28.6:60.5(4Укр)

ISBN 978-966-660-492-0

© НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016
© Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016

Василь Михайлович Бровдій

*Заслужений діяч науки і техніки України,
дійсний член Академії наук вищої школи України,
дійсний член Української екологічної академії наук, доктор
біологічних наук, професор, завідувач кафедри зоології
Інституту природничо-географічної освіти та екології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова*

ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ВАСИЛЯ МИХАЙЛОВИЧА БРОВДІЯ До 80-річчя від дня народження

Життя кожній людині дається лише один раз – воно неповторне, як і сама природа. Щаслива та людина, життя якої не витрачається даремно, а віддається улюбленій, корисній для людей справі. Суспільство, раніше чи пізніше, справедливо оцінить діяльність кожної особи.

Прикладом високої працездатності, сумлінності, багатогранності наукових інтересів, відданості людям, науці, освіті і суспільству може служити життєвий і творчий шлях видатного вченого-біолога, зоолога, ентомолога, еколога, педагога і громадського діяча – доктора біологічних наук, професора, завідувача кафедри зоології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, академіка Української екологічної академії наук і Академії наук вищої школи України, Заслуженого діяча науки і техніки України Василя Михайловича Бровдія, який 15 червня 2015 року відзначив своє 80-річчя і 58 років науково-педагогічної діяльності.

Народився В. М. Бровдій 15 червня 1935 р. в колишньому селі (сьогодні місто, районний центр) Іршава Закарпатської області. Був третьою дитиною в сім'ї селянина Михайла Петровича Бровдія та його дружини Ганни Іванівни Бровдій (Меренич). Сім'я проживала в приватній сільській хатині на краю села, де, за традицією, ставили хрест з огорожею, за яким залюбки доглядала господиня двору, висаджуючи лілії, хризантеми, “боже деревце” та інші декоративні рослини. Прохожі миряни та церковні процесії, особливо у святкові дні, ставали на коліна перед святим хрестом і оспівували його молитвами. Затишок створювали також дві липи, що зростали обабіч хреста. В дитячій пам'яті Василя Михайловича назавжди закарбувались пісні і святі слова віруючих християн.

На той час територія Закарпаття входила до складу Чехії і батьки Василя Михайловича займались невеликим одноосібним господарством, до чого залучали і дітей – старшого сина Петра і доньку Марту.

Проте, державні влади на території Закарпаття так швидко змінювалися, наче погода в горах. Уже в травні 1939 р. територію Закарпаття окупувала влада Угорщини на чолі з її керманічем Хорті Міклошем – союзником гітлерівської Німеччини.

В умовах початку Великої Вітчизняної війни проти фашистської Німеччини, яка вчинила напад на територію колишнього СРСР (1941 р.), малюка Василя Бровдія в шестирічному віці батьки віддали на навчання до першого класу місцевої народної школи.

Важке було тогочасне життя закарпатських селян та їхніх дітей. Батька забрали до війська. Старший син Петро, ще неповнолітній, переховувався в горах від мобілізації, а мати з двома малолітками сама господарювала, щоб забезпечити дітям прожиток.

В домашній бібліотеці В. М. Бровдія й досі зберігається свідоцтво, видане йому за перші 4 класи навчання в народній школі с. Іршави. В свідоцтві – одні лиш одиниці з усіх дисциплін (за сучасною бальною системою – це рівнозначно п'ятіркам). В тогочасній початковій школі вивчали закон Божий (катехізіс), мову рідну і угорську, навчалися читати, писати, малювати, були уроки співу, рукоділля та гімнастики, а в третьому та четвертому класах вивчали географію, історію, природознавство, сільське господарство, арифметику, домоведення.

Перша вчителька – керівник класу Отілія Йосипівна Берегій не могла нахвалитися батькам скромністю, сумлінністю й успішністю їхнього найменшого синочка. Такої ж думки про Василька був і пан намісник, вчитель катехізісу Євген Кампо, який прищеплював дітям риси духовності, повчав свято дотримуватись десяти Божих заповідей. Визволення території Закарпаття від угорсько-німецького фашистського режиму в кінці 1944 року, приєднання до території України в складі колишнього СРСР змінили умови життя її населення. В одній з експозицій Закарпатського краєзнавчого музею (м. Ужгород) середперших піонерів Закарпаття донедавна демонстрували документальне фото В. М. Бровдія.

Навчаючись в місцевій семирічній і середній школах Василь Бровдій ще з дитинства захоплювався природою. Бігаючи босоніж по рясних духм'яних травостоях іршавських та боржавських долин і

передгір'їв Карпат, малюка займали питання, чому люди винищують гадюк, вужів, кротів та горобців, адже вони великої шкоди не завдають? Чому на одному й тому ж полі зростають різні рослини, тоді як ґрунт на ньому однорідний? В середній школі найулюбленішими навчальними дисциплінами були біологія і хімія.

Отримавши атестат зрілості, в 1952 р. юнак без будь-яких вагань поступає на біологічний факультет Ужгородського державного університету. З перших років навчання в університеті бере активну участь в роботі студентського зоологічного гуртка, виступає з доповідями на його засіданнях, на наукових конференціях з проблем ентомології, бере активну участь в громадській, культурно-масовій, спортивній роботі.

Скромно, але повноцінно жили тогочасні студенти вузів. Стипендію призначали тільки тим студентам, які склали іспити на "4" і "5". Стипендії вистачало лише на придбання талонів у студентську їдальню триразового харчування та на проїзд в громадському транспорті. Багатьом студентам доводилось просити підтримки батьків, або шукати підзаробітку.

Навчання в університеті завершилось в 1957 році складанням державних іспитів і блискучим захистом дипломної роботи на тему: "Червеці і щитівки (Coccoidea) Закарпаття". В дипломі випускника університету в графі спеціальність зазначено "біолог – зоолог, вчитель біології і хімії середньої школи", що і послужило путівкою в життя.

В 1957–1958 рр. В. М. Бровдій працює за призначенням вчителем біології та хімії середньої школи с. Дорожів-І Дублянського району колишньої Дрогобицької (нині Львівська) області, виконує обов'язки класного керівника 9-го класу. Його обирають комсоргом школи, згодом – головою профспілкової організації, призначають керівником районного методичного об'єднання з біології та хімії.

Протягом 1958–1960 рр. на запрошення ректорату Ужгородського державного університету працював на медичному факультеті асистентом кафедри нормальної анатомії людини.

В 1960–1961 рр. був призначений відповідальним секретарем Закарпатської обласної філії Українського товариства охорони природи і сприяння розвитку природних багатств при АН УРСР, якої раніше практично не існувало. В. М. Бровдію разом з тогочасним доцентом (згодом професором) кафедри ботаніки УЖДУ В. І. Комендарем довелось провести велику організаційну роботу з

налагодження діяльності обласної організації, її районних, міських та первинних осередків. Уже в 60-ті роки ХХ сторіччя в Карпатському регіоні України хижацьке винищення лісів, руйнування природних екосистем, жорстока експлуатація гірських масивів та передгір'їв спричинили до екологічної кризи. Гірські райони Карпат зазнавали водної ерозії, майже щорічні повені завдавали величезних збитків народному господарству, руйнувались унікальні перлини природи. У своїх публікаціях в газеті "Закарпатська правда" під назвами "Багно під захист!", "Чому міліють річки?", "Збережемо природу Карпат" та ін. В. М. Бровдій і доцент В. І. Комендар закликали до збереження природи рідного краю, заборони суцільного вирубування лісів та руйнування заповідних ділянок, надмірного забруднення навколишнього природного середовища.

Переломним моментом в житті В. М. Бровдія був вступ до аспірантури Інституту зоології Академії наук УРСР, де він навчався протягом 1961–1964 рр. під керівництвом видатного вченого-ентомолога, доктора біологічних наук, професора В. Г. Пучкова.

Після завершення строку навчання в аспірантурі Василя Михайловича в листопаді 1964 р. було направлено Президією Академії наук УРСР на роботу у відділ ентомології того ж інституту зоології АН України на посаду молодшого наукового співробітника.

В 1965 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю "ентомологія" на тему: "Жуки-листоїди підродина *Galerucinae* (Coleoptera, Chrysomelidae) Середнього Придніпров'я". Дисертацію захищено на спеціалізованій Вченій раді Інституту зоології АН України.

Розпочався період широкомасштабних наукових експедиційно-польових досліджень фауни, систематики, екології, зоогеографії, філогенії жуків-листоїдів фауни України, тодішніх республік – Молдавії, Білорусії, багатьох областей і районів Росії, республік Закавказзя тощо. Зокрема було здійснено понад 30 експедицій в усі області України, включаючи й гірські райони Карпат і Криму. Великий фактичний матеріал дали поїздки у Воронежську, Волгоградську, Ростовську області, в південні райони Білорусії, в Ставропольський і Краснодарський краї. Довелось побувати і в Кавказькому заповіднику, вздовж і впоперек об'їздити Кубань, Дагестан, колишні Кабардино-Балкарську і Чечено-Інгуську

автономні області, а ще – Абхазію, Сванетію, Грузію, Вірменію, Азербайджан та багато інших територій колишнього СРСР.

Накопичений в період експедиційно-польових робіт та опрацьований оригінальний матеріал став основою для підготовки фундаментальних наукових монографій, довідників, оглядів та чисельних статей в галузі ентомології.

В 1973 р. виходить друком перша монографія В. М. Бровдія “Жуки-листоїди. Галеруцини (Фауна України, т. 19, в. 17)”. – К. : Наук. думка, 1973. – 194 с. Вона одержала високу оцінку наукової громадськості.

В 1974 р. опубліковано другий том колективної тритомної монографії “Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений” (К. : Урожай), в якому В. М. Бровдієм наведено відомості про 130 шкідливих видів жуків-листоїдів фауни України. Серед них найповніше охарактеризовані найважливіші види, які завдають непоправної шкоди господарству, охарактеризовано способи їх розмноження, цикли розвитку, способи пошкоджень сільськогосподарських рослин і лісових культур, а також вказуються засоби боротьби з ними. Фактично це довідник для служб системи захисту рослин від шкідливих організмів. Монографію відзначено державною премією УРСР в галузі науки.

Впродовж 1974–1986 рр. Василь Михайлович працював за конкурсом на посаді старшого наукового співробітника відділу ентомології Інституту зоології АН УРСР.

В 1977 р. вийшла друком друга монографія “Жуки-листоїди. Хризомеліни (Фауна України, т. 19, в. 16)”. – К. : Наукова думка. – 385 с.

В 1983 р. опубліковано третю монографію “Жуки-листоїди. Щитоноски і гіспіни (Фауна України, т. 19, в. 20)”. – К. : Наукова думка. – 188 с.

Монографічні праці В. М. Бровдія про жуків-листоїдів з підродин галеруцин, хризомелін, щитоносок і гіспін фауни України містять детальний аналіз таксономічного складу цих підродин, морфологічну характеристику всіх фаз їхнього розвитку, особливості екології, географічного поширення, біотопічного розподілу, оприлюднюють нові дані з циклів розвитку, сезонної динаміки, фенології, їхніх природних ворогів, а також значення в природі і практичній діяльності людини.

Для працівників-практиків служб захисту рослин від шкідливих видів організмів особливу цінність мають складені вперше в межах території України таблиці для визначення жуків-листоїдів згаданих під родин за всіма фазами їхнього розвитку, ідентифікувати їх полегшують також оригінальні рисунки будови тіла комах, кольорові та чорно-білі фотографії, виконані самим автором. Подібна всеохоплююча повнота і деталізація даних про представників родини відсутня у світовій ентомологічній літературі.

Багаторічна плідна науково-дослідна діяльність В. М. Бровдія в галузі ентомології слугувала основою для підготовки і захисту в 1985 р. докторської дисертації в головній зоологічній науковій установі колишнього СРСР (м. Ленінград) на тему: "Трофические связи жуков-листоедов фауны СССР и их значение для эволюции, систематики и хозяйственной оценки семейства".

Матеріали докторської дисертації документовані великим і оригінальним фактичним матеріалом, здобутим в періоди копітких експедиційно-польових досліджень в різних районах колишнього СРСР. Це дало можливість вперше скласти анотований каталог жуків-листоїдів фауни СРСР, який налічує 1400 видів, із вказівкою їх географічного поширення та кормових рослин. На прикладі жуків-листоїдів ученим детально охарактеризовано основні етапи і напрями сумісної еволюції комах-фітофагів з їх кормовими рослинами, вивчено біологічні форми і напрями мікроеволюційних перетворень серед комах-фітофагів.

Таким чином, автору вдалося дослідити трофічні зв'язки жуків-листоїдів з життєвими формами, окремими частинами й органами рослин, звернути увагу на їхню вибірковість до рослин, розробити класифікацію трофічних зв'язків комах – фітофагів, з'ясувати їх еволюційне значення, розкрити мікро- і макроеволюційні процеси в родині жуків-листоїдів, механізми формування монофагії, олігофагії і поліфагії серед комах.

Всебічне вивчення морфології, екології і трофічних зв'язків представників родини жуків-листоїдів фауни колишнього СРСР дало підстави по-новому розглянути існуючу систему класифікації жуків-листоїдів, визначити можливості практичного використання даних щодо кормової спеціалізації жуків-листоїдів у народному господарстві. Виділено види, що є перспективними для використання в системі біологічного методу боротьби з бур'янами.

В 1986 р. Василя Михайловича нагороджено медаллю “Ветеран праці”.

Упродовж 1986–1987 рр. В. М. Бровдій обіймав посаду провідного наукового співробітника Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України.

В 1987 р. вченого за конкурсом було обрано на посаду завідувача кафедри зоології Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького (нині НПУ імені М. П. Драгоманова). Його педагогічний досвід роботи в загальноосвітній середній та вищій школах, вагомий науковий доробок, виняткова людяність та любов до роботи з молоддю виявились дуже корисними для діяльності у вищому педагогічному закладі освіти.

Василь Михайлович Бровдій – ерудований біолог-зоолог, морфолог, систематик, еколог, еволюціоніст. Забезпечує на високому науковому, науково-методичному і професійному рівнях лекційні курси з еволюції життя на Землі, загальної та еволюційної, національної екополітики, антропології, екології, веде плідну наукову, науково-методичну і консультативну роботу, керує роботою наукового студентського гуртка з проблем зоології, екології, еволюції життя, виступає з науковими доповідями на численних міжнародних, загальнодержавних з’їздах, симпозіумах, конференціях, наукових та науково-методичних нарадах, семінарах, курсах підвищення кваліфікації працівників освіти. За дорученням Міністерства освіти і науки України бере участь в роботі експертних рад з акредитації вищих навчальних закладів, є членом редколегій ряду періодичних видань та головним редактором збірників наукових праць та відповідальним редактором Наукового часопису НПУ імені М. П. Драгоманова, серії № 20, Біологія.

В 1991 р. Василю Михайловичу Бровдію присвоєно наукове звання професора кафедри зоології.

В наукових працях Василя Михайловича чільне місце посідають екологічні проблеми, важливого значення надається екології видів та їх угруповань, вивченню екологічних систем та біосфери Землі в цілому, проблемам екологічної освіти шкільної та студентської молоді.

В 1992 р. В. М. Бровдія призначено (за сумісництвом) керівником структурної науково-дослідної лабораторії з проблем екологічної освіти та виховання при НПУ імені М. П. Драгоманова. Згідно з

наказом Міністерства освіти і науки України, вищий навчальний заклад було визначено головною установою в Україні з цієї проблеми. Колективом лабораторії виконаний значний обсяг робіт щодо створення Всеукраїнської координаційної ради з цієї проблеми, проведено кілька її засідань, розроблено перспективний план діяльності вищих навчальних закладів та наукових установ на 5 років, видано 2 міжвузівські збірники наукових праць.

В 1993 р. професора В. М. Бровдія обрано дійсним членом (академіком) Української екологічної академії наук, де він проводить плідну роботу в галузі екологічної освіти і культури. Він є ініціатором і членом робочих комісій з розробки концепції екологічної освіти в Україні, науковим керівником пріоритетних держбюджетних тем з екологічних проблем.

В 1995 р. В. М. Бровдія нагороджено почесним знаком “Відмінник освіти України”.

В 1998 р. вчений на конкурсних засадах виборов грант Міжнародного науково-освітнього фонду “Відродження” Дж. Сороса за видатні успіхи в науковій і освітній діяльності.

Зважаючи на запити національної освіти щодо забезпечення україномовними підручниками, навчальними посібниками та дидактичними матеріалами, В. М. Бровдій веде плідну наукову і науково-методичну роботу. Спільно із співавторами ним підготовлено до видання і опубліковано близько 30 навчальних посібників та підручників із зоології, екології, охорони природи та еволюційного вчення, понад 20 навчальних програм та близько 10 навчально-методичних посібників для вищих закладів освіти та загальноосвітніх шкіл.

Популярністю серед освітян користуються підручники та навчальні посібники “Охорона природи”, “Екологія людини” (навчальний посібник і триразові перевидання підручника), “Біологія. Тварини”, “Світ, в якому ми живемо”, “Екологічні проблеми України”, “Енергетичні закони екології”, “Системоутворюючі закони екології”, “Закони екології (соціально-економічні, геофізичні і геохімічні)”, “Проблема еволюції організмів”, “Еволюція організмів”, “Закони екології” тощо.

В 2000 році за вагомих особистий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців для національної освіти, багаторічну плідну наукову і педагогічну діяльність В. М. Бровдію указом

Президента України присвоєно Почесне звання Заслужений діяч науки і техніки України.

В 2004 р. виходить друком навчальний посібник В. М. Бровдія (у співавторстві) “Біологічний захист рослин” [К. : Світ. – 374 с.], який одержав високу оцінку наукової і науково-педагогічної громадськості. В ньому детально охарактеризовані не тільки групи та види живих організмів – вірусів, бактерій, грибів, безхребетних, хребетних, що придатні для використання в природній регуляції чисельності шкідливих форм організмів, але й вказані способи і технології їх практичного використання як альтернативи згубному для життя хімічному способу боротьби із шкідниками. Видання забезпечене оригінальними мікрофотографіями, рисунками та словником термінів і є фактично енциклопедією працівника служби захисту рослин від шкідливих організмів, біолога і агронома. Сьогодні, в умовах надмірного забруднення навколишнього середовища пестицидами, синтетичними добривами, різноманітними відходами промислового та сільськогосподарського виробництва і побуту, проблема захисту врожаю природними агентами і чистоти навколишнього середовища набуває особливої актуальності і державного значення.

В 2004 р. В. М. Бровдія нагороджено Почесною грамотою Київського міського голови за вагомий особистий внесок у розвиток науки, зміцнення науково-технічного потенціалу столиці України.

В 2007 році опубліковано навчальний посібник В. М. Бровдія “Закони екології” (співавт. О. О. Гаца) для вищих навчальних закладів. В ньому наведено та проаналізовано близько 300 екологічних законів, серед яких до 50 сформульовано вперше, визначено сфери їх дії, взаємозв’язки з іншими біологічними, економічними та соціальними законами, вказано на їх значення у практичній діяльності людини.

Знаковою подією у житті вченого-природолюбця є створення в 2009 році за указом Президента України на його малій Батьківщині (Іршавський р-н Закарпатської області) Національного Природного парку “Зачарований край”. В. М. Бровдій доклав чимало зусиль для створення цієї заповідної території при підтримці колег з Ужгородського національного університету, зокрема професора В. І. Комендара, а також палкого захисника природи Іршавщини, депутата районної ради, голови районної організації Товариства мисливців і рибалок В. В. Павлища.

В 2010 році професору В. М. Бровдію вручено Подяку Прем'єр-Міністра України за значний особистий внесок у підготовку висококваліфікованих спеціалістів, багаторічну сумлінну працю, плідну науково-педагогічну діяльність.

Нині в системі вищої освіти України працюють представники наукової школи В. М. Бровдія – кандидати біологічних наук В. Я. Слободянюк, Ю. П. Шапран, С. С. Подобівський, В. Ю. Крочко, О. Ю. Мателешко, О. В. Пархоменко. Підготували до захисту дисертації на здобуття наукових ступенів кандидатів педагогічних наук І. В. Лапига і О. Ю. Руда та доктор педагогічних наук М. М. Сидорович.

Вчений веде плідну громадську діяльність – вже понад 20 років є членом кваліфікаційної вченої ради Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України з присвоєння наукових ступенів доктора і кандидата біологічних наук за спеціальностями “ентомологія”, “паразитологія”, “зоологія”, членом науково-методичної ради МОН України з екології, виконував обов'язки члена науково-методичної ради ВАК України з біології та екології. Очолював постійнодіючу комісію Вченої ради університету з науково-дослідної роботи, був заступником голови і членом науково-технічної ради університету, членом Національної комісії з питань Червоної книги України, членом Всеукраїнської ради з проблем екологічної освіти учнівської молоді, є заступником голови кваліфікаційної Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова з присвоєння вчених звань з методики викладання біології, географії і хімії, науковим консультантом Верховної Ради України з екополітики.

В. М. Бровдій – всесвітньо відомий вчений-біолог, зоолог і педагог, який підтримує тісні контакти із вченими і педагогами 30 країн близького і далекого зарубіжжя. Він увібрав в себе якості невтомного працелюба з намаганням бути корисним людям і суспільству в цілому, відданим науці й освіті. Його висока наукова ерудиція, професіоналізм, скромність, інтелігентність, дисциплінованість, щирість, відвертість і доброзичливість у стосунках з людьми можуть слугувати добрим прикладом для всіх людей, особливо молоді.

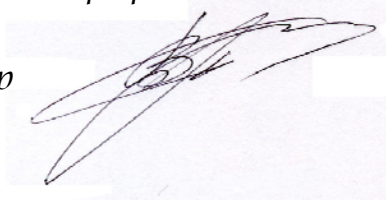
Василь Михайлович одружений (1970 р.). Його дружина – Надія Кирилівна Бровдій (Матвієнко) – кандидат фізико-математичних наук, уродженка Київщини. Вищу освіту здобула в Київському університеті імені Т. Г. Шевченка, навчалась в аспірантурі в Інституті

математики АН УРСР, працювала молодшим і старшим науковим співробітником в Інститутах кібернетики та космічних досліджень НАН України. Сьогодні пенсіонерка. В сім'ї двоє дорослих дітей – двійнят – Ганна і Юрій.

Василь Михайлович добрий сім'янин, люб'ячий батько і дідусь.

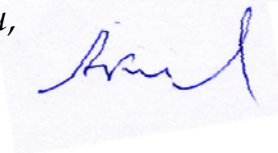
У свої 75 років В. М. Бровдій виглядає молодим, бадьорим, сповненим енергії, творчих задумів і романтики. Бажаємо йому міцного здоров'я, подальших успіхів у науковій і педагогічній діяльності на благо народу України.

*Директор Інституту природничо-географічної
освіти та екології НПУ
імені М. П. Драгоманова, професор*

В. П. Покась

*Директор Інституту зоології
імені І. І. Шмальгаузена НАН України,
член-кореспондент НАН України*

І. А. Акімов

Основні дати життя і діяльності В. М. БРОВДІЯ

ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ БРОВДІЙ народився 15 червня 1935 року в селі (сьогодні місті) Іршава Закарпатської області в селянській родині Бровдія Михайла Петровича і Бровдій (Меренич) Ганни Іванівни.

- 1949 р.** Закінчив семирічну школу с. Іршава.
- 1952 р.** Закінчив Іршавську середню школу.
- 1952–1957 рр.** Студент біологічного факультету Ужгородського державного університету. Одержав диплом за спеціальністю “Біолог – зоолог. Вчитель біології та хімії середньої школи”.
- 1957–1958 рр.** Працював за призначенням вчителем біології та хімії середньої школи с. Дорожів-І Дублянського району Дрогобицької області.
- 1958–1960 рр.** Асистент кафедри нормальної анатомії людини медичного факультету Ужгородського державного університету.
- 1960–1961 рр.** Відповідальний секретар Закарпатської обласної філії Українського товариства охорони природи та сприяння розвитку природних багатств при Академії наук УРСР.

-
- 1965 р. Захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю “ентомологія” на тему “Жуки-листоеди підродини Galericinae (Coleoptera, Chrysomelidae) Середнього Придніпров’я” у спеціалізованій вченій раді Інституту зоології АН УРСР. Дисертація виконана під керівництвом доктора біологічних наук, професора Пучкова Василя Георгійовича.
- 1964–1974 рр. Молодший науковий співробітник Інституту зоології АН УРСР.
- 1970 р. Взяв шлюб з Матвієнко Надією Кирилівною, молодшим науковим співробітником Інституту кібернетики АН УРСР, кандидатом фізико-математичних наук. Надія Кирилівна уродженка Київщини, вищу освіту здобула в Київському університеті імені Т. Г. Шевченка, навчалась в аспірантурі Інституту математики АН УРСР.
- 1971 р. Народились двійнята – Ганна і Юрій.
- 1974–1986 рр. Старший науковий співробітник Інституту зоології АН УРСР.
- 1982 р. Відзначений медаллю “В пам’ять 1500 летия Киева”. Присвоєно звання “Ударник комуністичної праці”.
- 1983 р. Нагороджений Почесною грамотою Правління товариства “Знання” Української РСР за багаторічну активну лекційну та організаційно-методичну роботу в товаристві “Знання”.
- 1985 р. Захистив докторську дисертацію в Інституті зоології Академії наук СРСР на тему “Трофические связи жуков-листоедов (Coleoptera, Chrysomelidae) фауны СССР и их значение для эволюции, систематики и хозяйственной оценки семейства”.

-
- 1986 р. Присвоєно медаль “Ветеран праці”.
- 1986–1987 рр. Провідний науковий співробітник Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України.
- 1987 р. Обраний за конкурсом завідувачем кафедри зоології Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького.
- 1989 р. Нагороджений Почесною грамотою ректорату, парткому, профкому Київського педагогічного інституту імені О. М. Горького за високі показники в соціалістичному змаганні.
- 1991 р. Присвоєно звання професора кафедри зоології.
- 1992 р. Призначений (як сумісник) керівником структурної науково-дослідної лабораторії з проблем екологічної освіти та виховання при Київському державному педагогічному інституті імені О. М. Горького. Лабораторію визнано провідною в системі педагогічних вузів України.
- 1993 р. Обраний дійсним членом (академіком) Української екологічної академії наук.
- 1995 р. Нагороджений знаком “Відмінник освіти України”.
- 1998 р. Виборов грант Міжнародного науково-освітнього фонду “Відродження” Дж. Сороса за видатні успіхи в науковій та освітній діяльності.

-
- 2000 р. Указом президента України присвоєно почесне звання “Заслужений діяч науки і техніки України”.
- 2004 р. Нагороджений Почесною грамотою Київського міського голови за вагомий особистий внесок у розвиток науки, зміцнення науково-технічного потенціалу столиці України.
- 2006 р. Обраний академіком Академії наук вищої школи України.
- Нагороджений орденом святих Кирила і Мефодія Української Православної Церкви за відродження духовності в Україні та утвердження Помісної Української Православної Церкви.
- 2007 р. Нагороджений Почесною Грамотою Міністерства освіти і науки України за вагомий внесок у розвиток національної освіти і науки України.
- 2010 р. Нагороджений Подякою Прем'єр-Міністра України за значний особистий внесок у підготовку висококваліфікованих спеціалістів, багаторічну сумлінну працю, плідну науково-педагогічну діяльність.

*Друковані праці
професора В. М. Бровдія*

*Хронологічний
показчик*

1961

1. Чомуміліють річки? / В. І. Комендар, В. М. Бровдій
// Закарпатська правда. - 1961. - 12 березня. - С. 1.

1964

2. До вивчення екології жуків-листоїдів роду *Galerucella* Crotch. (Coleoptera, Chrysomelidae) в умовах Лісостепу України
// Доповіді АН УРСР. - 1964. - № 9. - С. 1245-1248.
3. Еколого-зоогеографічний аналіз фауни жуків-листоїдів підродини *Galerucinae* (Coleoptera, Chrysomelidae) Середнього Придніпров'я // Тези II наукової конференції молодих спеціалістів. - К. : Наукова думка, 1964. - С. 8-11.
4. Особливості будови яйцекладок жуків-листоїдів з роду *Galerucella* Crotch. (Coleoptera, Chrysomelidae) // Доповіді АН УРСР. - 1964. - № 12. - С. 1638-1641.

1965

5. Жуки-листоїди з роду *Lochmaea* Wse. в умовах Середнього Придніпров'я // Доповіді АН УРСР. - 1965. - № 9. - С. 1244-1247.
6. Жуки-листоеды подсемейства *Galerucinae* (Coleoptera, Chrysomelidae) Среднего Приднeпровья : автореф. дис. ... канд. біол. наук. / АН УРСР. Ін-т зоології. - К. : Наукова думка, 1965. - 18 с.

1966

7. "Багно" під захист! / В. І. Комендар, В. М. Бровдій // Закарпатська правда. - 1966. - 28 вересня. - С. 4.

1967

8. Про роль ентомофагів в обмеженні масового розмноження листоїдів підродини *Galerucinae* (Coleoptera, Chrysomelidae) на Україні // Доповіді АН УРСР. - 1967. - № 7. - С. 654-656.
9. Эколого-фаунистический обзор листоедов подсемейства скрытоглавов - *Cryptocerphalinae* (Coleoptera, Chrysomelidae) Крыма / В. М. Бровдій, Р. А. Огуль // Вестник зоологии, 1967. - № 4. - С. 28-23.
10. Яйце, личинка і лялечка жовтого вербового листоїда (*Galerucella lineola* F.) // Доповіді АН УРСР, 1967. - № 11 Б. - С. 1039-1041.

1968

11. Екологія і практичне значення жовтого вербового листоїда (*Galerucella lineola* F.) // Доповіді АН УРСР. - 1968. - № 2 Б. - С. 176-179.

-
12. Преимагинальные фазы развития и экология ольхового фиолетового листоеда // Вестник зоологии. – 1968. – № 5. – С. 15-20.
13. Щитоноски // Защита растений. – 1968. – № 1. – С. 31-32.

1969

14. Калиновий листоїд (*Galerucella viburni* Payk.) – шкідник калини на Україні // Доповіді АН УРСР. – 1969. – № 4 Б. – С. 367-369.
15. Преімагінальні фази і цикл розвитку лататтєвого листоїда (*Galerucella nymphaea* L.) // Доповіді АН УРСР. – 1969. – № 1 Б. – С. 53-55.

1970

16. Живонародження у листоїда *Chrysochloa alpestris* Scop. // Доповіді АН УРСР. – 1970. – № 6 Б. – С. 561-563.
17. Про географічне поширення і екологію листоїдів роду *Phyllobrotica* Chevr. фауни України // Доповіді АН УРСР. – 1970. – № 7 Б. – С. 650-653.

1971

18. Конопляна блішка (*Psylliodes attenuata*) // Українська сільськогосподарська енциклопедія. – К., 1971. – Т. 2. – С. 168.
19. Листоїдові (*Chrysomelidae*) // Українська сільськогосподарська енциклопедія. – К., 1971. – Т. 2. – С. 241.
20. Характеристика преимагинальных фаз и экологии лохмей боярышниковой (*Lochmaea crataegi* Forst) // Вестник зоологии. – 1971. – № 1. – С. 22-25.

1972

21. Зимівля і строки весняного пробудження галеруцин (*Chrysomelidae*, *Galerucinae*) фауни України // Доповіді АН УРСР. - 1972. - № 3 Б. - С. 275-278.
22. Особенности распространения и экологии листоедов рода *Luperus* Geoffr. (*Coleoptera*, *Chrysomelidae*) на Украине // Вестник зоологии. - 1972. - № 4. - С. 72-77.
23. Поширення і екологія листоїда *Luperus xanthopoda* Schrnk. на Україні // Доповіді АН УРСР. - 1972. - № 2 Б. - С. 179-181.
24. Ріпаковий листоїд (*Entomoscelis adonidis* Pall.) // Українська сільськогосподарська енциклопедія. - К., 1972. - Т. 3. - С. 104-105.
25. Трофічні зв'язки і характер живлення листоїдів підродини галеруцин (*Chrysomelidae*, *Galerucinae*) фауни України // Доповіді АН УРСР. - 1972. - № 1 Б. - С. 75-78.
26. Хлібні блішки земляні // Українська сільськогосподарська енциклопедія. - Т. 3. - К., 1972. - С. 431.
27. Щитоноска бурякова (*Cassida nebulosa*) // Українська сільськогосподарська енциклопедія. - Т. 3. - К., 1972. - С. 493.
28. Экология, распространение и хозяйственное значение галеруки садовой - *Galeruca romanae* Scop. на Украине // Вестник зоологии. - 1972. - № 2. - С. 33-36.

1973

29. Жуки-листоїди. Галеруцини / (Фауна України, т. 19, в. 17). - К. : Наукова думка, 1973. - 194 с.
30. Особливості екології в'язового листоїда - *Pyrhalta luteola* Müll. (*Coleoptera*, *Chrysomelidae*) в Українській РСР // Доповіді АН УРСР. - 1973. - № 9. - С. 852-856.

1974

31. Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений : в 3-х т. – Т. 2: Вредные членистоногие, позвоночные / В. М. Бровдий, Г. И. Васечко, В. П. Васильев и др.; под ред. В. П. Васильева. – К. : Урожай, 1974. – 608 с.
32. Географічне поширення та екологія листоїда хринового (*Phaedon cochleariae* L.) на Україні // Захист рослин. – 1974. – № 20. – С. 17-21.
33. До вивчення трофічних зв'язків та екології листоїда гірчичного (*Colaphellus sophiae* Schall.) на Україні // Доповіді АН УРСР. – 1974. – № 5 Б. – С. 462-465.

1975

34. Видовой состав и экологические особенности листоедов подсемейства *Chrysomelinae* (Coleoptera, Chrysomelidae) фауны Украины // Материалы VII съезда ВЭО. – Ленинград, 1975. – Ч. I. – С. 13-14.
35. Материалы к изучению экологии щавелевого листоеда – *Gastrophysa viridula* Deg. в Украинской ССР // Вестник зоологии. – 1972. – № 2. – С. 33-36.
36. Хризомелины // Защита растений. – 1975. – № 11. – С. 40-42.

1976

37. Географическое распространение листоедов подсемейства *Chrysomelinae* (Coleoptera, Chrysomelidae) Украины и юга Белоруссии // Биологические основы освоения, реконструкции и охраны животного мира Белоруссии: тезисы докл. IV зоол. конф. Белорусской ССР. – Минск, 1976. – С. 158-159.
38. Эколого-фаунистический обзор листоедов рода (*Chrysochloa* Норе (Coleoptera, Chrysomelidae) Украинских Карпат // Доклады АН УССР. – 1976. – № 7. – С. 659-661.

-
39. Экология и хозяйственное значение листоеда гречишного (*Gastrophysa polygoni* L.) на Украине // Вестник зоологии. – 1976. – № 2. – С. 10-14.
40. Люцерновый листоед (*Gonioctena fornicata* Brüggn.) – опасный вредитель в юго-западных районах Европейской части СССР // Доклады АН УССР. – 1976. – № 5. – С. 457 – 459.
41. Материалы по экологии листоеда рапсового (*Entomoscelis adonidis* Pall.) на Украине // Вестник зоологии. – 1976. – № 4. – С. 38-42.
42. Новые для фауны Украины и малоизвестные виды листоедов подсемейства *Chrysomelinae* (Coleoptera, Chrysomelidae) // Доклады АН УССР, 1976. – № 8. – С. 747-750.
43. Описание личинок хризомелин (Coleoptera, Chrysomelidae) с территории Украинских Карпат // Доклады АН УССР. – 1976. – № 4. – С. 355-359.

1977

44. Галеруцины // Защита растений. – 1977. – № 2. – С. 38-39.
45. Генезис фауны жуков-листоедов подсемейства *Chrysomelinae* (Coleoptera, Chrysomelidae) Украины // VII Международный симпозиум по энтомофауне Средней Европы: тез. докл. – Ленинград: Наука, 1977. – С. 22-23.
46. Эколого-фаунистическая характеристика листоедов рода гониоктена – *Gonioctena* Chevrr. фауны Украины // Вестник зоологии. – 1977. – № 3. – С. 77-81.
47. Жуки-листоїди. Хризомеліни / (Фауна України, т. 19, в. 16). – К.: Наукова думка, 1977. – 385 с.
48. Личинки трёх видов жуков-листоедов подсемейства *Chrysomelinae* (Coleoptera, Chrysomelidae) // Энтомологическое обозрение. – 1977. – Т. 56. Вып. 3. – С. 656-661.

1978

49. Листоеды рода *Chrysolina* Motsch. – вредители лекарственных растений на Украине // Вестник зоологии. – 1978. – № 1. – С. 43-48.

1979

50. Генезис фауны жуков-листоедов подсемейства *Chrysomelinae* (Coleoptera, *Chrysomelidae*) Украины // VII Международный симпозиум по энтомофауне средней Европы: материалы. – Ленинград: Наука, 1979. – С. 163-164.

1980

51. Зоогеографические особенности фауны жуков-щитоносок (*Chrysomelidae*, *Cassidinae*) Украины // Исследования по энтомологии и акарологии на Украине: тезисы докл. II съезда УЭО. – Ужгород – К., 1980. – С. 14-15.

1982

52. Экология, трофические связи и энтомофаги синей пъявицы (*Oulema lichenis* Voet.) в УССР // Вестник зоологии. – 1982. – № 2. – С. 49-53.
53. Синяя пъявица на посевах озимой пшеницы и интегрированные приёмы борьбы с ней: Информационное письмо МСХ СССР и УСХА / Н. П. Дядечко, В. М. Бровдий, Сардар Мухаммед. – Киев, 1982. – 7 с.
54. Трофические связи и кормовая специализация жуков-листоедов подсемейства *Cassidinae* (Coleoptera, *Chrysomelidae*) фауны Украины // Вестник зоологии. – 1982. – № 2. – С. 49-53.

1983

55. Жуки-листоїди. Щитоноски і гіспіни // (Фауна України. – Т. 19. – Вип. 20). – К. : Наукова думка, 1983. – 188 с.
56. Перспективы исследования насекомых – специализированных фитофагов сорной растительности в УССР / В. М. Бровдий, М. Д. Зерова, В. В. Протопова // Вестник зоологии. – 1983. – № 5. – С. 3-8.
57. Wirtphlanzenspezialization der Blattkäfer (Coleoptera, Chrysomelidae) der Fauna UdSSR // X Intern. Symp. Entomofaun. Mitteleuropas. – Budapest, 1983. – S. 7.

1984

58. Географическое распространение жуков-листоедов (Coleoptera, Chrysomelidae) в связи с размещением кормовых растений // VIII Всесоюзная зоогеографическая : тезисы докл. – Москва, 1984. – С. 279.
59. Эволюция трофических связей жуков-листоедов с главными жизненными формами растений // Тезисы докладов на IX съезде ВЭО. – К., 1984. – Ч. 1. – С. 67-68.
60. Синяя пъявица на посевах озимой пшеницы / Н. П. Дядечко, В. М. Бровдий, Сардар Мухаммед // Защита растений, 1984. – № 5. – С. 40.
61. Трофічна спеціалізація комах-фітофагів (на прикладі жуків-листоїдів фауни СРСР) // Вісник АН УРСР. – 1976. – № 5. – С. 30-37.
62. Trophische Spezialisierung der Blattkäfer (Coleoptera, Chrysomelidae) der Fauna UdSSR // Verhandl. 10 Intern. Symp. Entomofaunistik. Mitteleuropas. – Budapest, 1984. – S. 85-87.

1985

63. Главные направления и этапы эволюции трофических связей жуков-листоедов (Coleoptera, Chrysomelidae) фауны СССР // Энтомологическое обозрение. - 1985. - Т. 64, вып. 2. - С. 285-294.
64. Трофические связи жуков-листоедов (Coleoptera, Chrysomelidae) фауны СССР и их значение для эволюции систематики и хозяйственной оценки семейства : автореф. дис. ... доктора биол. наук / Зоологический ин-т АН СССР. - К., 1985. - 49 с.

1987

65. Жуки-листоеды фауны СССР - перспективные агенты биологического контроля сорных растений // III съезд Украинского энтомологического общества: тезисы докладов. - К. : УЭО, 1987. - С. 31-32.
66. Комахи проти бур'янів // Наука і суспільство, 1987. - № 5. - С. 26-28.

1988

67. Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений: в 3-х т. - Т. 2: Вредные членистоногие, позвоночные. - 2-е изд. / З. Л. Берест, В. М. Бровдий, Г. И. Васечко и др. ; под ред. В. П. Васильева. - К. : Урожай, 1988. - 576 с.
68. Головні напрями біологічного прогресу жуків-листоїдів // Вісник АН УРСР. - 1988. - № 2. - С. 30-37.
69. Для борьбы с осотом розовым / В. М. Бровдий, И. В. Попова, В. Я. Слободянюк // Защита растений. - 1988. - № 11. - С. 28.
70. Жуки, що народжуються живими // Наука і суспільство. - 1988. - № 9. - С. 24-28.

-
71. Листоед лабидостом Беккера / В. М. Бровдий, В. И. Скляр // Защита растений, 1988. – № 6. – С. 26-27.
72. Листоеды-щитоноски (Coleoptera, Chrysomelidae) Крыма / В. М. Бровдий, С. В. Мосякин // Изучение экосистем Крыма в природно-охранном аспекте. – К., 1988. – С. 36-39.

1989

73. Методичні рекомендації до практичних занять з курсу “Дарвінізм”. – К. : КДПІ, 1989. – 24 с.
74. Особенности морфологии и экологии жука-листоеда *Labidostomis Beckeri* Wse / В. М. Бровдий, В. И. Скляр // Вестник зоологии. – 1989. – № 2. – С. 68-71.
75. Проблеми екологічної освіти та виховання : збірник наукових праць / відпов.ред. В. М. Бровдій (передмова, С. 3-5). – К. : КДПІ, 1989. – 153 с.
76. Про корисне значення жуків-листоїдів фауни України // Проблеми екологічної освіти та виховання. – К. : КДПІ, 1989. – С. 103-107.
77. Формування у студентів екологічного мислення в курсі дарвінізму / В. М. Бровдій, Н. І. Дегтярьова // Проблеми екологічної освіти та виховання. – К. : КДПІ, 1989. – С. 22-89.
78. Чи існує снігова людина? // За педагогічні кадри. – 1989. – 1 травня. – № 17-18 (1280-1281). – С. 2-4.
79. Виконання і оформлення курсових та дипломних робіт з зоології: методичні вказівки для студентів прир.-геогр. фак. / В. М. Бровдій, О. Я. Пилипчук. – К. : КДПІ, 1990. – 44 с.
80. Земляничный листоед // Энциклопедия садоводства. – Кишинёв, 1990. – Т. 1. – С. 28.

-
81. Палинофагия среди жуков-листоедов (Coleoptera, Chrysomelidae) фауны СССР // Материалы 12 международного симпозиума по энтомофауне средней Европы. – К. : Наукова думка, 1990. – Т. 1. – С. 32-33.
82. Практичні заняття з курсу “Зоологія з основами екології тварин” : методичні вказівки для студентів / В. М. Бровдій, О. В. Лаврух, Н. С. Філіпчук. – К. : КДПІ, 1990. – 27 с.
83. Рослинний світ України та його охорона : збірник наукових праць / відпов. ред. В. М. Бровдій (передмова, С. 3-4). – К. : КДПІ, 1990. – 103 с.

1991

84. Біологія. Тварини: альбом. / В. М. Бровдій, В. Г. Надворний, Л. Г. Рогоча. – К. : Освіта, 1991. – 80 с.
85. Київське товариство дослідників природи та його внесок у розвиток ембріологічної науки / відповід. ред. В. М. Бровдій. – К. : КДПІ, 1991. – 98 с.
86. Насекомые – фитофаги осота розового в Лесостепи Центрально-чернозёмного района РСФСР // Материалы 10 съезда Всесоюзного энтомологического общества. – Ленинград, 1991. – С. 48-49.
87. Трофические связи листоедов фауны СССР с сорными растениями // Материалы 10 съезда Всесоюзного энтомологического общества. – Ленинград, 1991. – С. 43-44.

1992

88. Возможности использования насекомых в биологической борьбе с сорняками в условиях агроценозов // Труды ВНИИС. – Рамонь, 1992. – С. 82-85.
89. Вибірковість жуків-листоїдів фауни України по відношенню до кормових рослин // IV з'їзд Українського ентомологічного товариства: тези доповідей. – Харків : УЕТ, 1992. – С. 33-34.

-
90. Вибірковість комах-фітофагів фауни України щодо кормових рослин // Наукові записки: матеріали звітно-наукової конференції викладачів УДПУ імені М. П. Драгоманова за 1991 р. – К.: УДПУ, 1992. – С. 332-333.
91. Пропозиції щодо змісту “Навчального атласу України” // Тези Всеукраїнської конференції про “Навчальний атлас України”. – Луцьк, 1992. – С. 46.

1993

92. Еволюційне вчення: програма педагогічних інститутів. – К.: РУМК, 1993. – 16 с.
93. Концепція екологічної освіти і виховання в школах України та шляхи її реалізації / В. М. Бровдій, А. Д. Гончар, Ю. П. Гудзь та ін. – К, 1993. – 19 с.
94. Методичні вказівки до лабораторних занять з курсу “Зоологія безхребетних” для студентів природничо-географічного факультету / В. М. Бровдій, В. Г. Надворний, Л. Г. Рогоча). – К.: УДПУ, 1993. – 32 с.
95. Про концепцію екологічної освіти та виховання учнів в школах України // Наукові записки: матеріали звітно-наук. конф. викладачів УДПУ імені М. П. Драгоманова за 1992 р. – К.: УДПУ, 1993. – С. 402-403.
96. Брахіцерус зморшкуватий – *Brachycerus sinuatus* Olivier, 1807 / В. М. Бровдій, С. В. Воловик // Червона книга України. Тваринний світ. – К.: Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 1994. – С. 105.
97. До концепції безперервної екологічної освіти в Україні // Непрерывное экологическое образование и воспитание населения городов: Концептуальные и научно-методические аспекты проблемы: материалы международного симпозиума. – Запорожье, 1994. – С. 14-15.

-
98. Екологічна освіта учнів загальноосвітньої середньої школи // Інтеграція елементів змісту освіти : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – Полтава, 1994. – С. 108-109.
99. Левкомігус білосніжний – *Leucomigus candidus* (Pallas, 1971) // Червона книга України. Тваринний світ. – К.: Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 1994. – С. 106.
100. Соціально-педагогічні аспекти захисту дітей в умовах складної екологічної ситуації в Україні / В. М. Бровдій, Г. О. Білявський та ін. // Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання. – К.: Укр. ін-т молоді, 1994. – С. 118-123.
101. Чекиніола платисцелідина – *Cecchiniola platyscelidina* (Jacobson, 1908) // Червона книга України. Тваринний світ. – К.: Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 1994. – С. 103.

1995

102. Концепція екологічної освіти в Україні // Наукові записки : матеріали звітно-наукової конференції викладачів УДПУ за 1993 р. – К.: Толока, 1995. – С. 149-153.
103. Концепція неперервної екологічної освіти в Україні / В. М. Бровдій, Г. О. Білявський, Н. О. Пустовіт // Інформаційний збірник МО України, 1995. – № 14. – С. 2-17.
104. Про класифікацію основних напрямів сучасної екології / Г. О. Білявський, В. М. Бровдій // Рідна природа. – 1995. – № 2. – С. 4-7.
105. Червона книга України. – Ч. І. Тварини : альбом / В. М. Бровдій, Т. Л. Андрієнко, А. Л. Лемтюгіна. – К.: Грайлик, 1995. – 48 іл. арк.

1996

106. Коадаптивна еволюція: навч. посібник до практ. занять з курсу “Еволюційне вчення” / В. М. Бровдій, К. П. Ільєнко. – К.: УДПУ, 1996. – 27 с.

-
107. Не руйнувати, а відновлювати // Урядовий кур'єр. – 1996. – № 79-80 (774-775). – С. 3.
108. Оболонка життя та його середовище / В. М. Бровдій, О. О. Гаца // Екологія і ноосферологія, 1996. – Т. 2, № 3-4. – С. 157-164.
109. Програма для держ. екзамену з біології: для прир.-геогр. фак. пед. навч. закл. / В. М. Бровдій, Б. К. Гришко-Богменко, Б. Г. Хоменко, М. Н. Шабатура, І. Б. Чорний. – К.: УДПУ, 1996. – 18 с.
110. Чи живуть русалки на Дніпрі? // Педагогічні кадри. – 1996. – № 9-10. – С. 3.

1997

111. Біологія. Тварини. 7кл.: навчально-наочний посібник / В. М. Бровдій, Л. Г. Рогоча. – К.: Апекс, 1997. – 96 с.
112. Екологічна освіта в Україні: стан, проблеми й перспективи // Матеріали Міжнародного регіонального семінару “Охорона довкілля”: Сучасні дослідження в екології і мікробіології. – Ужгород, 1997. – Ч. I. – С. 23-25.
113. Екологічні проблеми в Україні // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1997. – № 2. – С. 28-31.
114. Екологічні проблеми сільськогосподарського виробництва // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1997. – № 3. – С. 37-40.
115. Екологія людини: навч. посібник для студентів педвузів / О. М. Микитюк, О. З. Злотін, В. М. Бровдій, В. О. Головка, А. Д. Грицайчук. – Харків: Оригінал, 1997. – 224 с.
116. Охорона природи: посібник для учнів старших класів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, коледжів / В. М. Бровдій, Н. В. Вадзюк, А. Д. Гончар, Ю. П. Гудзь, О. Ю. Дмитрук, К. П. Ільєнко, І. Б. Чорний та ін. / за ред. академіка УЕАН В. М. Бровдія. – К.: Генеза, 1997. – 152 с.

1998

117. Екологія людини: Програма вищих закладів освіти / О. М. Микитюк, О. З. Злотін, В. М. Бровдій, В. В. Грицайчук, А. Д. Бегека. – К., 1998. – 15 с.
118. Загальноосвітня підготовка учнів в процесі трудового навчання : методичний посібник / Д. О. Тхоржевський, В. О. Дідух, В. К. Сидоренко, В. М. Бровдій та ін. / за ред. Д. О. Тхоржевського. – К., 1998. – 180 с.
119. Зоогеографічне районування // Україна: навчальний атлас. – К. : Головне управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України, 1998. – С. 46.
120. Матеріали до вивчення жуків-мертвоїдів (Coleoptera, Silphidae) Лісостепової зони України / В. М. Бровдій, О. В. Пархоменко // V з'їзд Українського ентомологічного товариства : тези доп. – К., 1998. – С. 28.
121. Матеріали до вивчення жуків-шкіроїдів роду Dermestes L. (Coleoptera, Dermestidae) Лісостепової зони України / В. М. Бровдій, О. В. Томченко // V з'їзд Українського ентомологічного товариства : тези доп. – К., 1998. – С. 29.
122. Рідкісні комахи // Україна: навчальний атлас. – К. : Головне управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України, 1998. – С. 47.
123. Рідкісні та зникаючі види ссавців // Україна: навчальний атлас. – К. : Головне управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України, 1998. – С. 46.

1999

124. Екологія: програма педагогічних вузів для спеціальностей "Біологія", "Географія", "Хімія". – К. : НПУ, 1999. – 14 с.

-
125. Екологічна підготовка майбутнього вчителя // Становлення особистості вчителя біології в процесі вищої педагогічної освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., [13-15 трав. 1998 р.] – К. : УДУНУ, 1999. – С. 69-72. – (Науково-метод. вісн., № 3).
126. Екологічна підготовка майбутнього вчителя // Еколого-натуралістична творчість : науково-метод. вісник. – 1999. – № 3. – С. 91-92.
127. Методичні рекомендації до практичних занять з курсу “Еволюційне вчення” : для студ. прир.-геогр. фак. ун-ту / В. М. Бровдій, К. П. Ільєнко. – К. : НПУ, 1999. – 30 с.
128. Навколишнє середовище: визначення, екологічний, біологічний і моральний виміри / В. М. Бровдій, О. О. Гаца) // Пульсар. – 1999. – № 11. – С. 24-27.
129. Функції живої речовини / В. М. Бровдій, О. О. Гаца // Пульсар. – 1999. – № 5. – С. 14-18.

2000

130. Екологічна освіта в педагогічних вузах України // Екологічна наука і освіта в педагогічних вузах України: матеріали Всеукр. наук. конф. – К. : Наук. світ, 2000. – С. 27-30.
131. Екологічна культура // Виховання національної свідомості особистості : метод. рекомендації кураторам академ. груп студентів. Зміст виховної роботи. – К. : НПУ, 2000. – Ч. 1. – С. 22-23.
132. Екологічна освіта у вищих закладах освіти України // Екологічна освіта і виховання: досвід та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції. – К., 2000. – С. 19-23.
133. Екологічне виховання особистості // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. до 80-ї річниці НПУ імені М. П. Драгоманова. – К., 2000. – Вип. 1. – С. 125-128.

-
134. Екологічні проблеми України (проблеми ноогеніки): навч. посібник з екології / В. М. Бровдій, О. О. Гаца. – К.: НПУ, 2000. – 111 с.
135. Екологія людини: посібник для студ. вузів. – 2-е вид., випр. / О. М. Микитюк, О. З. Злотін, В. М. Бровдій. – Харків: ХДПУ “ОВС”, 2000. – 207 с.
136. Екологія людини: українсько-російський тлумачний словник / О. М. Микитюк, О. З. Злотін, В. М. Бровдій. – Харків: ОВС, 2000. – 163 с.
137. Екологія і ми // Педагогічні кадри. – 2000. – № 6. – С. 8.
138. Environmental Science in Ukraine // II Miedzynarodowa Konferencja Naukowa Kształcenie srodowiskowa Czlowiek w srodowisku: Szczecin, 10-15 wrzescnia, 2000. – P. 33-39.
139. Закон піраміди енергій (Ліндемана) / В. М. Бровдій, О. О. Гаца // Пульсар. – 2000. – № 4. – С. 29-31.
140. Зміни середовища та еволюція живої речовини / В. М. Бровдій, О. О. Гаца // Пульсар. – 2000. – № 8. – С. 9-31.
141. Класифікація законів екології // Пульсар. – 2000. – № 9. – С. 32-35.
142. Зоологія безхребетних: програма педагогічних вузів для спеціальностей “Біологія”, “Географія”, “Хімія” / В. М. Бровдій, Ю. Г. Вервес, О. В. Лаврух, В. Г. Надворний. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2000. – 16 с.
143. Класифікація законів природи // Пульсар. – 2000. – № 12. – С. 14-16.
144. Методичні рекомендації до практичних занять з курсу “Екологія”: для студ. прир.-геогр. фак. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2000. – 16 с.

-
145. Основи екології : навч. програма для студ. неекологічних спец. вищих закладів освіти / Г. О. Білявський, В. М. Бровдій, М. М. Мусієнко та ін. - К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2000. - 14 с.

2001

146. Екологічна підготовка майбутнього вчителя // Паросток. - 2001. - № 1. - С. 3.
147. Енергетичні закони екології : навч. посібник для вузів. / В. М. Бровдій, О. О. Гаца. - К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2001. - 103 с.
148. Закон нерівномірного розподілу мінеральних багатств у географічній оболонці Землі / В. М. Бровдій, О. О. Гаца // Пульсар. - 2001. - № 1. - С. 28-31.
149. Закон зниження енергетичної ефективності природокористування // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Біологія : міжнародна науково-практична школа для молодих вчених і спеціалістів. Природні екосистеми Карпат в умовах посиленого антропогенного впливу. - Ужгород, 2001. - № 10. - С. 174-176.
150. Закон максимізації енергії / В. М. Бровдій, О. О. Гаца // Наукові записки : збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. - К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2001. - Вип. 40. - С. 81-82.
151. Зубр буде жити // Паросток. - 2001. - № 3(32). - С. 14-15.
152. Сукцесії / В. М. Бровдій, О. О. Гаца // Пульсар. - 2001. - № 2. - С. 25-29.

2002

153. Принцип системності в організації природи / В. М. Бровдій, О. О. Гаца // Вісник : збірник наукових статей викладачів, докторантів, аспірантів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. – Вип. 1. – С. 85-86.
154. Системоутворюючі закони екології : навч. посібник з екології / В. М. Бровдій, О. О. Гаца. – К. : НПУ, 2002. – 172 с.

2003

155. Біологічний метод : альтернатива чи доповнення? / В. П. Федоренко, В. М. Бровдій // Захист рослин. – 2003. – № 1. – С. 17-19.
156. Закони екології (соціально-економічні, геофізичні та геохімічні) : навч. посібник з екології / В. М. Бровдій, О. О. Гаца. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. – 179 с.
157. Основи загальної екології : навч. програма для студентів спеціальності “Екологія” вищого педагогічного закладу освіти. – К. : НПУ, 2003. – 19 с.
158. Проблеми екологічної освіти в школах та вищих закладах освіти України // Сучасні проблеми методичної та педагогічної підготовки вчителів природничих дисциплін : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., [20-22 листопада 2002 р.]. – К., 2003. – С. 9-11.

2004

159. Біологічний захист рослин : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів освіти / В. М. Бровдій, В. В. Гулий, В. П. Федоренко. – К. : Світ, 2004. – 348 с.
160. Біологічна освіта // Енциклопедія сучасної України. – К., 2004. – Т. 3. – С. 17-18.

-
161. Екологія людини : підручник. – 3-є вид. / О. М. Микитюк, О. З. Злотін, В. М. Бровдій. – Харків : ОВС, 2004. – 254 с.
162. Проблеми еволюції організмів : навч. посібник / В. М. Бровдій, К. П. Ільєнко, О. В. Пархоменко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – 95 с.
163. Як базовий компонент // Освіта. – 2004. – 4-11 серпня. – [№ 35 (5111)]. – С. 5.
164. Еволюція організмів : навч. посібник / В. М. Бровдій, К. П. Ільєнко, О. В. Пархоменко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – 130 с.
165. Наукові основи викладання загальнобіологічних дисциплін в педагогічних навчальних закладах // Наукові та методичні основи викладання біологічних дисциплін у педагогічних вищих навчальних закладах України. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – С. 9-10.
166. Основні ознаки життя // Наукові та методичні основи викладання біологічних дисциплін у педагогічних вищих навчальних закладах України. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – С. 11-12.

2007

167. Навчально-методичне забезпечення викладання екологічних дисциплін у вищих навчальних закладах України // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 15-річчю науково-дослідної лабораторії “Екологія і освіта”. – К. : Науковий світ, 2007. – С. 81-82.
168. Закони екології / В. М. Бровдій, О. О. Гаца. – К. : Освіта України, 2007. – 384 с.

169. Програма державного екзамена з біології та методики навчання вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність “Біологія” ОКР – бакалавр. Термін навч. – 4 роки / В. М. Бровдій, О. І. Плиска, І. В. Мороз та ін. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 34 с.
170. Програма державного екзамена з біології та методики навчання вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність “Хімія”, “Географія”, додаткова спеціальність “Біологія” ОКР – спеціаліст. Термін навч. – 5 років / В. М. Бровдій, О. І. Плиска, І. В. Мороз та ін. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 38 с.
171. Програма державного екзамена з біології та методики навчання вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність “Хімія”, “Географія”, додаткова спеціальність “Біологія” ОКР – спеціаліст. Термін навч. – 5 років / В. М. Бровдій, О. І. Плиска, І. В. Мороз та ін. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 38 с.
172. Програма державного екзамена з біології та методики навчання вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність “Біологія” ОКР – бакалавр. Термін навч. – 4,5 років. заочна форма навчання / В. М. Бровдій, О. І. Плиска, І. В. Мороз та ін. – К.: НПУ, 2008. – 34 с.
173. Навчальна програма з дисципліни “Загальна екологія” для спеціальності 6.07.08.00. Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування. ОКР – бакалавр. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 5-13.
174. Навчальна програма з дисципліни “Еволюційна екологія” для спеціальності 6.07.08.00. Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування. ОКР – бакалавр. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 155-159.

-
175. Програма державного екзамена з біології та методики навчання вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність “Хімія”, “Географія”, додаткова спеціальність “Біологія” ОКР – спеціаліст. Термін навч. – 5 років / В. М. Бровдій, О. І. Плиска, І. В. Мороз та ін. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 38 с.
176. Програма державного екзамена з біології та методики навчання вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність “Біологія” ОКР – бакалавр. Термін навч. – 4,5 років. заочна форма навчання / В. М. Бровдій, О. І. Плиска, І. В. Мороз та ін. – К. : НПУ, 2008. – 34 с.
177. Навчальна програма з дисципліни “Загальна екологія” для спеціальності 6.07.08.00. Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування. ОКР – бакалавр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 5-13.
178. Навчальна програма з дисципліни “Еволюційна екологія” для спеціальності 6.07.08.00. Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування. ОКР – бакалавр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 155-159.

2009

179. Чекініола платисцелідина. *Secciniola platyscelidinae* (Jaboscon, 1908) / В. М. Бровдій, О. В. Пучков // Червона книга України. Тваринний світ. – К. : Видавництво “Глобалконсалтинг”, 2009. – С. 127.
180. Хризоліна карпатська. *Chrysolina carpatica* (Fuss) / В. М. Бровдій, О. В. Пучков // Червона книга України. Тваринний світ. – К. : Видавництво “Глобалконсалтинг”, 2009. – С. 128.
181. Ореїна плагіата. *Oreina plagiata* (Sufriat) / В. М. Бровдій, О. В. Пучков // Червона книга України. Тваринний світ. – К. : Видавництво “Глобалконсалтинг”, 2009. – С. 129.
182. Ореїна зелена. *Oreina viridis* (Duftschmidt, 1825) / В. М. Бровдій, О. В. Пучков // Червона книга України. Тваринний світ. – К. : Видавництво “Глобалконсалтинг”, 2009. – С. 130.

-
183. Типова навчальна програма з дисципліни “Зоологія безхребетних” / В. М. Бровдій, О. В. Пархоменко) // Навчально-методичний комплекс фахової підготовки бакалаврів : зб. навч. програм для студентів спеціальності 6.040102 “Біологія”. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 80-99.
184. Типова навчальна програма з дисципліни “Екологія” / В. М. Бровдій, Ю. А. Скиба // Навчально-методичний комплекс фахової підготовки бакалаврів: зб. навч. програм для студентів спеціальності 6.040102 “Біологія”. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 190-198.
185. Біологічний захист рослин // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: матеріали доповідей звітно-наукової конференції викладачів університету за 2008 рік. – К. : НПУ, 2009. – С. 12-15.
186. Чарльз Дарвін – революціонер еволюційної науки / О. П. Белоус, П. М. Царенко, В. М. Бровдій) // Страна знань, 2009, № 4-5(18). – Ч. I. – С. 17-24.
187. Чарльз Дарвін – революціонер еволюційної науки / О. П. Білоус, П. М. Царенко, В. М. Бровдій) // Країна знань, 2009, № 5(64). – Ч. II. – С. 36-40.
188. Програма державного екзамена з біології. ОКР – спеціаліст. Термін навчання 1 рік. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 10 с.
189. Наш “Зачарований край” має велику перспективу // Новини Закарпаття. – (Ужгород). – 2009. – 22 серпня.
190. “Зачарований край” // Нове життя (Газета Іршавської районної адміністрації Закарпатської області. – Іршава) – 2009. – 22 серпня.
191. Збережемо природу рідного краю // Педагогічні кадри / інтерв'ю брала О. Гончаренко, 2009. – № 10 (1604), 4 грудня. – С. 4.

2010

192. Бровдій Василь Михайлович. Сутність життя та його основні властивості / В. М. Бровдій // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: матеріали доповідей звітно-наукової конференції викладачів ун-ту за 2009 р., 10-11 лютого 2010 р. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 23-26.

2011

193. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 20. Біологія. Випуск 3 – К.: НПУ, 2011. – 210 с. (відповід. редактор).
194. Ореїна плагіата (*Oreina plagiata* (Suffrian, 1861)) // Червона книга Українських Карпат. – Ужгород: Всеукраїнське державне вид-во “Карпати”, 2011. – С. 89.
195. Хризоліна карпатська (*Chrysolina carpatica* (Fuss, 1856)) // Червона книга Українських Карпат. – Ужгород: Всеукраїнське державне вид-во “Карпати”, 2011. – С. 88.
196. Ореїна зелена (*Oreina viridis* (Duftschmidt, 1825)) // Червона книга Українських Карпат. – Ужгород: Всеукраїнське державне вид-во “Карпати”, 2011. – С. 90.

2012

197. Зміни середовища та еволюція живої речовини // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: збірник наукових праць. – К.: НПУ, 2012. – Ч. 1. – С. 24 – 25.
198. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 20. Біологія. Випуск 4. – К.: НПУ, 2012. – 248 с. (відповід. редактор).

-
199. Еволюційне вчення. Навчальна програма з біології ОКР “Магістр” // Збірник навчальних програм з біології ОКР “Магістр”. – К. : НПУ, 2012. – С. 6 – 15.
200. Запрошуємо в Карпати // Педагогічні кадри, 2012. – № 3. – С. 13.
201. Навчально-методичний комплекс фахової підготовки магістрів. Збірник навчальних програм для студентів спеціальності 8.04010201 “Біологія”. – К. : НПУ, 2012. – 71 с. (відповід. редактор).
202. Бровдій В. М. Зміни середовища та еволюція живої речовини / В. М. Бровдій // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: збірник наукових праць звітно-наукової конференції викладачів ун-ту за 2011 р., 9-10 лютого 2012 р. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Ч. 1. – С. 24-25.

2013

203. Бровдій В. М. Біологічне різноманіття Землі, його розподіл та проблеми збереження / В. М. Бровдій // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: збірник наукових праць звітно-наукової конференції викладачів університету за 2012 рік, 9-10 лютого 2013 року / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – С. 107-109.
204. Еволюційне вчення: підручник. – К. : ВЦ “Академія”, 2013. – 335 с.
205. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 20. Біологія : зб. наукових праць / [відповід. редактор]. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – Вид. 5. – 268 с.

2014

206. Бровдій В. М. Кадастр рослинного і тваринного світу території санаторію “Червона калина” Рівненської області / В. М. Бровдій, І. С. Івченко, О. В. Пархоменко, О. М. Царенко ; за ред. В. М. Бровдія. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – 27 с.
207. Необхідність збереження біорізноманіття на території санаторію “Червона калина” (Рівненська область, Україна) / В. М. Бровдій, О. М. Царенко, І. С. Івченко, О. В. Пархоменко // Природа Полісся: дослідження та охорона: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 15-річчю Рівненського заповідника та 10-річчю Рамсарського угіддя “Торфово-болотний масив Перебори”. – Рівне, 2014. – С. 111-114.
208. Бровдій В. М. Гуманізація підготовки студентів в навчальних дисциплінах “Еволюційне вчення”, “Еволюція екосистем” та “Екологія тварин” / В. М. Бровдій // Гуманізація підготовки студентів природничо-географічної освіти та екології в контексті Педагогічної конституції Європи : матеріали науково-практичної конференції: на честь 180-річчя від дня заснування НПУ імені М. П. Драгоманова і 10-річчя створення Інституту природничо-географічної освіти та екології. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – С. 37-39.

2015

209. Leonid Frantsevich. Lehr's fields of campaniform sensilla in beetles (Coleoptera): Functional morphology. II. Wind reduction and the sensory field / Leonid Frantsevicha, Stanislav Gorb, Vladimir Radchenko, Dmytro Gladunc, Alexey Polilov, Lyubov Cherneye, Vasily Browdyf, Maxim Kovalev // *Antropod Structure&Development*, 44. (2015). – P. 1-10.

Наукове редагування, рецензування

Проблеми екологічної освіти та виховання: зб. наук. пр. / В. М. Бровдій (відп. ред.), А. Д. Гончар, Б. К. Гришко-Богменко [та ін.]. – К. : КДПІ, 1989. – 153 с.

Рослинний світ України та його охорона: зб. наук. пр. / В. М. Бровдій (відп. ред.), А. Д. Гончар, Б. К. Гришко-Богменко [та ін.]. – К. : КДПІ, 1990. – 103 с.

Охорона природи: посібник для учнів старших класів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, коледжів / за ред. академіка УЕАН В. М. Бровдія; Н. В. Вадзюк, А. Д. Гончар, Ю. П. Гудзь [та ін.]. – К. : Генеза, 1997. – 152 с.

Світ, в якому ми живемо: Космос, Земля, Природа, Екологія, Людина: навч. посібник з екології / В. М. Бровдій (відп. ред.), В. М. Бровдій, О. О. Гаца, Н. В. Куруц. – К. : Магістр – S, 1997. – 40 с.

Енергетичні закони екології: навч. посібник з екології для вузів / В. М. Бровдій (відп. ред.), В. М. Бровдій, О. О. Гаца. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2001. – 103 с.

Системоутворюючі закони екології: навч. посібник з екології / В. М. Бровдій (відп. ред.), В. М. Бровдій, О. О. Гаца. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. – 172 с.

Закони екології (соціально-економічні, геофізичні та геохімічні): навчальний посібник з екології / В. М. Бровдій (відп. ред.), В. М. Бровдій, О. О. Гаца. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. – 179 с.

Проблеми еволюції організмів: навч. посібник для студ. біол. спец. вищих закладів освіти / В. М. Бровдій, К. П. Ільєнко, О. В. Пархоменко / за редакцією В. М. Бровдія. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – 96 с.

[Рец. на кн. : A. Warchalowski Stankowate – Chrysomelidae. – Klucze do oznaczania owadów polski. Czesc XIX, Chraszczce – Coleoptera. Zeszyt 94 a, Warszawa, 1971. 113 s. Zeszyt 6, Warszawa, 1973. – 79 s. Zeszyt 94 c., Warszawa – Wrocław. – 1978. – 157 s.]
// Энтомологическое обозрение. – 1981. – Т. 60, вып. 1. – С. 225-226.

Ценные пособия для специалистов по экологизированным методам защиты растений // Вестник зоологии. – 1993. – № 2. – С. 87. Рец. на кн. : М. Д. Зерова, В. И. Толканиц, А. Г. Котенко и др. “Энтомофаги вредителей яблони Юго-запада СССР”. – К. : Наукова думка, 1992. – 274 с. и И. А. Акимов, Л. А. Колодочка “Хищные клещи в закрытом грунте”. – К. : Наук. думка, 1991. – 144 с. // Вестник зоологии, 1993. – № 2. – С. 87.

Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 20 : Біологія / В. М. Бровдій, відп. ред. – К., 2005. – Вип. 1 (1). – 198 с.

Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 20. Біологія / В. М. Бровдій, відп. ред. – К., 2008. – Вип. 2. – 153 с.

Навчально-методичний комплекс фахової підготовки бакалаврів: збірник навчальних програм для студентів спеціальності 6.040102 “Біологія” / В. М. Бровдій, відп. ред. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 244 с.

Наукове консультування кінофільмів, виступи по телебаченню і радіо

В саду Иэрасхима Босха : научно-популярный кинофильм. – Киевск. студия научно-популярн. фильмов, 1988. – 2 части (Научный консультант В. М. Бровдий).

Екологічні проблеми в Україні. – Київ : радіоканал “Ярославів вал”, 1989. – 30 хв.

Колорадський жук в Україні та заходи боротьби з ним. – Київ : Українське телебачення, 2002, 18.06. – Пряма трансляція. – 30 хв.

Шкільна біологічна освіта. Інтерв'ю по українському телебаченню (телеканал “Тоніс”). – К., 14 листопада 2009 р.

Рецензії на книги В. М. Бровдія

Барна М. М. Основні закони екології / М. М. Барна, В. І. Кваша // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія : Біологія, 2003. – № 3-4(22). – С. 126-127. – Рец. на кн. В. М. Бровдій, О. О. Гаца. Енергетичні закони екології. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2001. – 102 с.; В. М. Бровдій, О. О. Гаца. Системоутворюючі закони екології. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. – 173 с.; В. М. Бровдій, О. О. Гаца. Закони екології. Соціально-економічні, геофізичні та геохімічні. – К. : НПУ, 2003. – 179 с.

Серебряков В. В. // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Серія 20 : Біологія. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – Вип. 2. – С. 144-145. – Рец. на кн. Закони екології / В. М. Бровдій, О. О. Гаца. – К. : Освіта України, 2007. – 378 с.

Загальні засади еволюційного вчення / М. М. Барна, В. І. Кваша // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Біологія, 2013. – № 3(56). – С. 126-127.

Література про В. М. Бровдія

В. М. Бровдій (про автора). Хризомелины // Защита растений. – 1975. – № 11. – С. 40.

Ціцак М. Академік з Іршави // Нове життя. – Іршава. – 1995. – 22 серпня. – С. 3.

Пагирия В. Василь Бровдій. Від Карпат до Дністра. / В. Пагирия, Х. Роглев. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 86-87.

Вервес Ю. Г. Бровдій Василь Михайлович / Ю. Г. Вервес // Енциклопедія сучасної України, 2004. – Т. 3 Б. – С. 17-18.

Професор Василь Михайлович Бровдій: біобібліографічний покажчик. [До 70-річчя від дня народження.] упоряд.: Н. І. Тарасова, НПУ імені М. П. Драгоманова. Кафедра зоології. Наукова бібліотека. – Київ, 2005. – 58 с. – Серія “Вчені НПУ імені М. П. Драгоманова”.

Професор Василь Михайлович Бровдій: біобібліографічний покажчик. [До 75-річчя від дня народження.] упоряд.: Н. І. Тарасова, НПУ імені М. П. Драгоманова. Кафедра зоології. Наукова бібліотека. – Київ, 2010. – 82 с. – Серія “Вчені НПУ імені М. П. Драгоманова”.

Наукова школа доктора біологічних наук, професора, академіка Української екологічної академії наук, заслуженого діяча науки і техніки України Бровдія Василя Михайловича // Наукові школи Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Київ : Четверта хвиля, 2005. – С. 95-104.

Бровдій Василь Михайлович // Професори Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Бібліограф. довідник. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – С. 59-60.

Бровдій Василь Михайлович // Академіки Академії наук вищої школи: довідник. – Київ : АН вищої школи, 2007. – С. 49.

Ціцак М. Природа є колискою / М. Ціцак // Зачарований край. – Іршавщина. Науково-популярні нариси і статті. – Ужгород : ІВА, 2009. – С. 120-121.

Бровдій Василь Михайлович – завідувач кафедри зоології Інституту природничо-географічної освіти та екології // Наукові школи Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – 2-е видання. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 82-92.

Бровдій Василь Михайлович // Професори Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: біобібліографічний довідник 1944–2009 рр. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 118-119.

Андрущенко В. П. Наш університет: Дорога до Храму... / В. П. Андрущенко. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – [Про В. М. Бровдія на стор. 104, 205].

Пархоменко О. В. Життя, присвячене науці і освіті / О. В. Пархоменко, Н. П. Чепурна // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 20 : Біологія. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. 3. – С. 192-201.

Наукова школа

Під керівництвом В. М. Бровдія дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03-00-09-“Ентомологія” захистили:

Слободянюк Владимир Яковлевич. Насекомые – фитофаги вьюнка полевого и осота розового Лесостепи Центрально-чернозёмного района РСФСР и перспективы их использования в биологической борьбе: автореф. дис. ... канд. биол. наук / В. Я. Слободянюк ; Ин-т зоологии НАН Украины. – К., 1987. – 18 с.

Шапран Юрий Петрович. Жесткокрылые семейства Histeridae (Coleoptera) фауны Украины: автореф. дис. ... канд. биол. наук / Ю. П. Шапран ; Ин-т зоологии НАН Украины. – Київ, 1991. – 23 с.

Подобівський Степан Степанович. Твердокрилі надродини Bastruchoidea фауни України: автореф. дис. ... канд. біол. наук / С. С. Подобівський ; Ін-т зоології НАН України. – Київ, 1993. – 23 с.

Крочко Василь Юлійович. Жуки-кокцижеліди (Coleoptera, Soccinellidae) Українських Карпат: автореф. дис. ... канд. біол. наук / В. Ю. Крочко ; Ін-т зоології НАН України. – К., 1995. – 24 с.

Мателешко Олександр Юрійович. Водні твердокрилі (Coleoptera: Haliplidae, Noteridae, Dytiscidae, Gyridae, Hydraenidae, Hydrophilidae) Українських Карпат: автореф. дис. ... канд. біол. наук / О. Ю. Мателешко ; Ін-т зоології НАН України. – К., 1998. – 23 с.

Пархоменко Олександр Вікторович. Жуки-мертвоїди (Coleoptera, Silphidae) фауни України: автореф. дис. ... канд. біол. наук / О. В. Пархоменко ; Ін-т зоології НАН України. – К., 2002. – 21 с.

Під керівництвом В. М. Бровдія дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (біологія) захистили:

Лапига Ігор Васильович. Формування знань з мікроеволюції у студентів вищих педагогічних навчальних закладів із застосуванням комп'ютерних засобів навчання: автореф. дис... канд. пед. наук / І. В. Лапига; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 21 с.

Руда Оксана Юріївна. Формування екологічних знань студентів медичного коледжу у процесі вивчення біологічних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук / О. Ю. Руда; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 20 с.

На здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (біологія):

Сидорович Марина Михайлівна. Науково-методичні засади формування теоретичних знань з біології в учнів загальноосвітньої школи: автореф. дис. докт. пед. наук / М. М. Сидорович; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 38 с.

*Фотодокументи з життя,
наукової і науково-педагогічної діяльності
В. М. Бровдія*

*Батько.
Бровдій Михайло Петрович, 1950 р.*

*Мати.
Бровдій (Меренич)
Ганна Іванівна, 1950 р.*

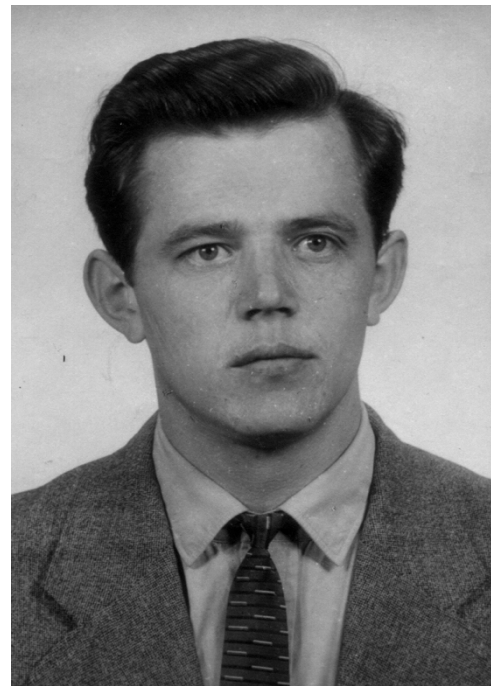
*Сестра-вчителька.
Димицька (Бровдій)
Марта Михайлівна, 1952 р.*

*Брат.
Бровдій Петро Михайлович, 1951 р.*

*1951 р. 9-й клас.
З групою однокласників*

*Бровдій Василь Михайлович, 1952 р.
Студент першого курсу біологічного
факультету Ужгородського
державного університету*

1955 р. Навчальна практика по Білому морю на судні "Професор Месяцев"

1955 р. Збір мешканців літоральної зони Білого моря

*1956 р. Наукова експедиція по Закарпаттю
за участю члена-кореспондента АН СРСР Миколи Сергійовича Борхсеніуса
(м. Ленінград, Зоологічний інститут АН СРСР)*

*1956 р. Активісти біологічного факультету
Ужгородського державного університету*

1957 р. Студент 5-го курсу

*1958 р. Вчитель біології та хімії
Дорожівської середньої школи
Дублянського району
Дрогобицької області*

1958 р. Класний керівник 9-го класу

*1959 р. Асистент кафедри нормальної анатомії людини
медичного факультету Ужгородського державного університету*

1959 р. Після екзамену з анатомії людини

*1959 р. На першотравневій демонстрації
разом із завідувачем кафедри, професором Н. І. Бутом*

*1963 р. Дослідження фауни та екології
жуків-листодів Лісостепу України*

1965 р. Вивчення біології жуків-листоїдів в Українських Карпатах

1965 р. Дослідження комах високогір'їв Кавказу

1965 р. Обстеження ентомофауни високогір'їв Кавказу

*1967 р. Участь в роботі XIII Міжнародного ентомологічного конгресу
(м. Москва)*

*1975 р. Старший науковий співробітник Інституту зоології АН УРСР.
Підготовка до видання монографії серії "Фауна України"*

*1989 р. Засідання кафедри зоології в школі.
Аналіз уроку студента-практиканта*

1993 ρ. Β ροβοϒου καβίνουτϒ ζαβϒδουαϒα καφουδρα ζοολογϒϒ

1993 ρ. Σουερ αϒϒϒϒϒϒϒϒϒ ϒαυκovoϒϒ ροβοτϒ ϒουδουτϒϒ

1997 р. Лабораторне заняття з теорії еволюції організмів

1999 р. Державний екзамен з біології

*2000 р. Палац "Україна".
Голова адміністрації президента України В. М. Литвин вручає диплом
Почесного звання "Заслужений діяч науки і техніки України"*

*2000 р. Поздоровлення колег – проректорів
НПУ імені М. П. Драгоманова Ю. П. Гудзя і П. В. Дмитренка,
а також професора М. Я. Плющ з присвоєнням
Почесного звання "Заслужений діяч науки і техніки України"*

*2001 р. Офіційний опонент з докторської дисертації.
Виступ на засіданні спеціалізованої Вченої ради Інституту зоології
імені І. І. Шмальгаузена НАН України*

2002 р. Після успішного складання екзамену

2002 р. Співпраця з колегами Тернопільського педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

2004 р. Зустріч з викладачами Київського міського педагогічного університету імені Б. Д. Грінченка

2004 р. Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Професор В. М. Бровдій консультує викладачів та молодих науковців з проблем біології

2004 р. Гість кафедри – видатний вчений-цитолог Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України, доктор біологічних наук, професор П. М. Мажуга

2004 р. З професором Ужгородського національного університету В. І. Комендарем. Карпати, Національний природний парк "Зачарований край"

2004 р. Особовий склад кафедри зоології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

2005 р. Привітання колег до 70-річчя від дня народження

*2005 р. Екскурсія в зоологічний музей
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

2005 р. Розробка стратегії дії юних екологів

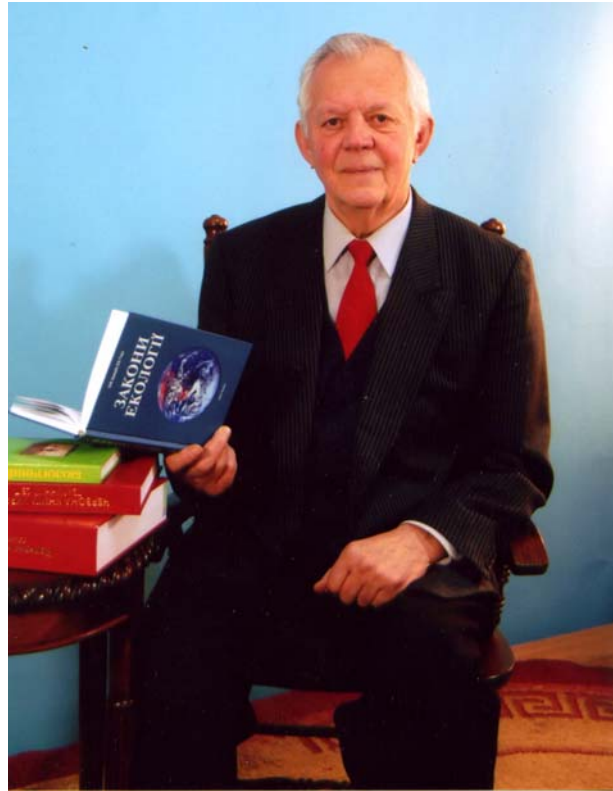
2006 р. Консультація магістрів

2007 р. Ужгород. Зустріч з однокурсниками через півсторіччя

2008 р. Київ. Зустріч земляків-закарпатців

2012 рік. Професор В. М. Бровдій звітує про наукові досягнення

2012 рік. Випускники вдячні професору за навчання

2014 рік. Особовий склад кафедри зоології НПУ імені М. П. Драгоманова

2014 р. Професор В. М. Бровдій консультує магістра біології І. Л. Вегеру з проблем біологічного захисту рослин

2015 р. Професор В. М. Бровдій читає лекцію для студентів 5 го курсу з проблем антропогенезу

2015 р. Практичне заняття з екології тварин на тему: "Типи пошкоджень комахами дерев та чагарників"

ЗМІСТ

ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ВАСИЛЯ МИХАЙЛОВИЧА БРОВДІЯ. До 80-річчя від дня народження	5
Основні дати життя і діяльності В. М. БРОВДІЯ	16
Друковані праці професора В. М. БРОВДІЯ	20
Наукове редагування, рецензування	46
Наукове консультування кінофільмів, виступи по телебаченню і радіо.....	47
Рецензії на книги В. М. БРОВДІЯ	48
Література про В. М. БРОВДІЯ	48
Наукова школа	50
Фотодокументи з життя, наукової і науково-педагогічної діяльності В. М. БРОВДІЯ	52

Інформаційне видання

**Професор
Василь Михайлович
БРОВДІЙ**

Біобібліографічний покажчик

За редакцією кандидата педагогічних наук

Л. В. Савенкової

Наукові редактори – Л. Л. Макаренко, Л. В. Савенкова

Упорядник – Н. І. Тарасова

Редактор – Л. М. Прокопець

Верстка – Т. М. Ветраченко

Комп'ютерний набір – І. В. Лапига, Т. П. Гончар

Підписано до друку 22 грудня 2015 р.

Формат 60x84/16 Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.

Умовн. друк. аркушів 4,81. Облік видав арк. 1,97.

Наклад 100 прим.

Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова. 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9.
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002
(044) 239-30-26